

Драгица Р. Богетић¹
Универзитет у Београду,
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију
Београд (Србија)

316.344.7(049.32)
364.65-058.5(049.32)
Приказ
Примљен 16/04/2021
Измењен 03/05/2021
Прихваћен 04/05/2021
doi: [10.5937/socpreg55-31867](https://doi.org/10.5937/socpreg55-31867)

ПЕРСПЕКТИВЕ И ПОЛИТИКЕ ПРЕМА ДРУШТВЕНО ОСЕТЉИВИМ ГРУПАМА

Александар Југовић, *Друштвено осетљиве групе – њерспективе и њолиџике*,
Београд: ИП Партенон, ЈП Завод за уџбенике, 2020, 422 стр.

Монографија „Друштвено осетљиве групе: перспективе и политике”, др Александра Југовића, редовног професора Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, представља систематичну и детаљну анализу индикатора стања, положаја, потреба и политика социјалног у кључивања различитих друштвено осетљивих група. Анализа се односи и на савремене концепте ризика засноване на емпиријским налазима, разнолике теоријске перспективе које имају практично исходште у политикама друштвеног реаговања према осетљивим групама, као и на преглед релевантних међународних и националних докумената, мера и превентивних интервенција у регулисању права и подстицању побољшања њиховог положаја, којима је посвећен обиман део монографије.

Поред општег циља монографије у виду научног доприноса академској и стручној јавности и едукативног карактера, књига има значај и у виду подизања свести и сензибилизације шире јавности о тешкоћама и препрекама са којима се суочавају појединци из анализираних група. Монографија се састоји из 14 целина – уводног дела са појмовним одређењем друштвено осетљивих група и 13 тематских поглавља која су насловљена према примарном типу недаће са којом се појединци суочавају.

У прва три поглавља аутор се бави сложеним феноменима сиромаштва, незапслености и бескућништва кроз вишедимензионалност корелата и последица.

¹ dbogetic992@gmail.com

Указује нам и на супкултуре сиромаштва, незапослености и бескућништва, где можемо видети значајне ризике за социјалну искљученост и моделе односа између ових варијабли. Нарочито, проблемом незапослености истиче значај рада у обликовању сигурности човека, активитета, слике коју може имати о себи и свеопштег осећаја доприноса и корисности. Бескућништво прати кроз: историјски контекст – од патологизације до концепта људских права; политички систем – посебно су ризична друштва са вишедеценијским запостављањем дебате о бескућништву; хетерогеност у узроцима и облицима испољавања – непостојање консензуса у вези са дефинисањем појма; призму степена стамбене депривације – апсолутно и релативно бескућништво; повезаност са бројним формама адаптивних девијација – у погледу стратегија преживљавања и стратегија ношења са низом свакодневних проблема (Југовић, 2020).

У оквиру четвртог и петог поглавља аутор се бави распрострањеним феноменом миграција деце и одраслих. *Par excellence* друштвене осетљивости су они који мигрирају из принудних разлога. Оправдано, аутор прати и друге форме миграција јер свака већа транзиција носи ризике и проблеме адаптације. Заступљени су разнолики експланаторни модели подела и теорија, од концепта „одбијања и привлачења” – објашњава факторе утицаја емигрирања из матичне земље као и мотиве опредељења за земљу дестинације, до психоаналитичке теорије миграција. Кроз академски нов, кровни концепт „деца у покрету” аутор говори о деци миграната, избеглица, интерно расељених лица, тражилаца азила, повратника из процеса реадмисије, деци жртвама трговине људима, деци која живе и раде на улици, кријумчареној и деци без држављанства, деци номадима, као и малолетницима без пратње и раздвојеној деци. Посебно изазован фокус аутора јесте анализа фактора ризика који деци у покрету одузимају право на детињство и из којих се хитно издвајају потребе за дефинисањем актера и процедура у правцу идентификације потреба деце и одговора на њих (Југовић, 2020).

У шестом поглављу аутор указује на екосистемску перспективу ризика који су реалност деце која живе и раде на улици. Када се ризици отелотворе у сегментима који су значајни за развој сваког детета, а темељ за њихов кумулативни ефекат представља сиромаштво, долази се до последица у домену здравља, образовања, животних могућности уопште. Како би се превенирале штетне околности живота и рада на улици и ублажиле последице које такав живот неминовно производи, у оквиру заштите постоји потреба за адекватнијим нормативним регулисањем, али и за применом праксе која произлази из успешног Лисабонског модела – теренски рад који пружају едуковани, емпатични стручњаци и рано укључивање у програме образовања уз адекватну подршку егзистенцијалне природе (Југовић, 2020).

Узимајући у обзир дете и породицу као највећу вредност, аутор током седмог, осмог, деветог и десетог поглавља холистички приступа проблематици породица са проблемима у односима, деце без родитељског старања, деце жртава насиља и деце са проблемима у понашању и у „сукобу са законом”. Компарација карактеристика функционалне и дисфункционалне породице, анализа секвенци кључних за смисао, садржину и начела родитељског права, околности под којима се родитељ може лишити родитељског права, развод брака и насиље у породици представљају основ и за наредне сегменте.

Аутор анализира облике алтернативне заштите уз нагласак на најбољем интересу детета. Под симболичним називима, попут „Љубав изнад биологије”, обухваћени су појам, облици, поступак процене и заснивање старатељства, усвојења и хранитељства. Превенцијом издвајања детета из породице наглашава се значај мултисистемских напора у промовисању родитељског старања и превенцији раздвајања породице. Поред општеприхваћених облика насиља над децом, аутор се бави и штетном праксом дечјег брака и структурним насиљем (које производи неједнаке шансе за позитиван развој), те насиљем над децом у свим контекстима и „феноменом преливања насиља из једног контекста у други” (Југовић, 2020). Аутор малолетним лицима са екстернализованим проблемима у понашању прилази широко у распознавању испољавања тешкоћа: кроз васпитно-образовни процес, различите форме насиља и аутодеструктивности, али и кроз ризична понашања (попут употребе психоактивних супстанци).

У следећем поглављу аутор осветљава присутне баријере у друштву према особама са сметњама у развоју, које онемогућавају социјално укључивање и појачавају њихову дискриминисаност. Истиче се значај коришћења нестигматизирајућих термина у њиховом одређењу и анализирају се различите фазе адаптације на живот са дететом са сметњама у развоју.

Посебан значај претпоследњег поглавља јесте сегмент анализе стигматизације заражених ХИВ-ом и оболелих од АИДС-а, која доприноси осећају „социјалне смрти” заражене особе. Управо из тог разлога аутор се у последњем сегменту у оквиру глобалних и националних политика бави и секторима борбе против предрасуда, који указују на правце смањења дискриминације кроз адекватне нормативне услове, већу интеракцију заражених и незаражених, системску едукацију, широко информисање и активну улогу медија.

Аутор у последњем поглављу проблемски обрађује кумулативност недаћа Рома, која у зачараном кругу говори о континуирано лошем здравственом стању, трансгенерацијском сиромаштву, лошијем нивоу образовања, високој стопи неписмености, стамбеној депривацији, правној невидљивости, адаптивним девијацијама. Аутор одговоре за друштвену реакцију на проблеме ове популације нуди у синергијском ефекту активности прописаних релевантним документима, са посебним акцентом на значај образовне интеграције Рома (Југовић, 2020).

Сумарно, групе за чију се анализу аутор определио у својој монографији су: Особе у сиромаштву; Незапослени: особе изван рада; Особе у бескућништву; Мигранти; „Деца у покрету”; Деца која су укључена у живот и рад на улици; Породице у кризи: проблеми у породичним односима; Деца без родитељског старања; Деца жртве насиља; Деца са проблемима у понашању и „сукобу са законом”; Особе са ометеношћу; Особе са ХИВ-ом и АИДС-ом; и Роми.

Увидом у ауторово дело, без обзира на разноликост испољавања тешкоћа друштвено осетљивих група, њихове засебне специфичности, дијапазон узрока и последица, хетерогеност у друштвеним одговорима и различитости у индивидуалним доживљајима конкретне ситуације, поједине дијагонале се могу повући. Оне се пре свега тичу следећег: појединци из различитих група могу делити трауме,

незадовољене потребе, социјалне ризике, кумулативност потенцијалних узрока и испреплетаност последица; појединци из једне групе могу симултано бити жртве околности других области осетљивости (попут деце која живе и раде на улици или особа у ситуацији бескућништва).

Такође, уочава се и постојање перманентне потребе за улагањем вишедоменских друштвених напора како би се у континуитету проналазили што адекватнији одговори на комплексност тешкоћа и ситуација у којима се налазе. У том смислу, свеобухватна анализа стања, перспектива и политика, изнета у монографији, представља добру полазну основу за будућа политичка и акциона решења за различите сегменте осетљивости наведених група.

Dragica R. Bogetić¹
University of Belgrade,
Faculty of Special Education and Rehabilitation
Belgrade (Serbia)

PERSPECTIVES AND POLICIES TOWARDS SOCIALLY VULNERABLE GROUPS

Aleksandar Jugović, *Socially Vulnerable Groups – Perspectives And Policies*,
Beograd: Publishing Enterprise Partenon and Institute for Textbooks, 2020, 422 pp

(Translation In Extenso)

The monograph “Socially Vulnerable Groups: Perspectives and Policies” by Professor Aleksandar Jugović, PhD, Full Professor of the University in Belgrade –Faculty for Special Education and Rehabilitation, is a systematic and detailed analysis of the indicators of the condition, position, needs and policies of social inclusion of different socially vulnerable groups. The analysis also refers to modern concepts of risk based on empirical findings, various theoretical perspectives with the practical outcome in the policies of social response to vulnerable groups, as well as the overview of relevant international and national documents, measures and preventive interventions in regulating the rights and encouraging the improvement of their position, to which a large part of the monograph is dedicated.

Apart from the general aim of the monograph in the form of the scholarly contribution to the academic and expert public and the educational character, this book is also significant in respect of raising awareness and sensitizing the broader public about the difficulties and obstacles faced by the individuals from the analyzed groups. The monograph consists of 14 units – the introductory part with the conceptual determination of socially vulnerable groups and 13 thematic chapters entitled according to the primary type of problems faced by those individuals.

In the first three chapters the author deals with the complex phenomena of poverty, unemployment and homelessness through the multidimensionality of the correlates and consequences. He also points to the subcultures of poverty, unemployment and homelessness, where we can see substantial risks to social exclusion and the models of relationships between these variables. In particular, through the problem of unemployment he emphasizes the importance of work in the formation of man’s safety, activity, the image about oneself and the general feeling of contribution and usefulness. He follows homelessness

---

¹ dbogetic992@gmail.com

through: the historical context – from pathologization to the concept of human rights; the political system – particularly risky societies are those with decade-long neglect of the debate on homelessness; heterogeneity in the causes and forms of manifestation – non-existence of the consensus regarding the definition of the concept; the prism of the degrees of housing deprivation – absolute and relative homelessness; connection with numerous forms of adaptive deviations – regarding the strategies of survival and of coping with a number of everyday problems (Jugović, 2020).

In Chapters four and five, the author deals with the widespread phenomenon of the migration of children and adults. Those who migrate for coercion reasons have a *par excellence* social vulnerability. The author rightfully monitors other forms of migration too because any larger transition bears risks and problems of adaptation. There are diverse explanatory models of classifications and theories, from the “attraction and repulsion” concept – which explains the effect factors of emigrating from the home country, as well as the motives for choosing the country of destination, to the psychoanalytical theory of migration. Through the academically new umbrella concept of “children on the move” the author speaks about the children of migrants, refugees, internally displaced persons, asylum seekers, readmission process returnees, the children as human trafficking victims, the children living and working in the street, smuggled and stateless children, nomad children, as well as minors without accompaniment and separated children. The author’s particularly challenging focus is the analysis of the risk factors which deprive children on the move of the right to childhood and which urgently raise the need to define actors and procedures directed towards the identification of the children’s needs and responding to them (Jugović, 2020).

In Chapter six the author points to the ecosystemic perspective of the risks that constitute the reality of the children living and working in the street. When these risks are embodied in the segments relevant to the development of every child, while poverty is the foundation for their cumulative effect, there are consequences in the sphere of healthcare, education, and life opportunities in general. In order to prevent the harmful circumstances of living and working in the street and alleviate the consequences inevitably produced by such life, within protection there is a need for more adequate normative regulation, but also for the application of the practice deriving from the successful Lisbon Model – field work provided by educated, emphatic experts and early inclusion in education programmes, with the adequate support of existential nature (Jugović, 2020).

Taking into account the child and the family as the greatest value, in Chapters seven, eight, nine and ten the author takes a holistic approach to the issue of families with problematic relations, children without parental care, children as violence victims and children with problematic behaviour or “in conflict with the law”. The comparison of the characteristics of functional and dysfunctional families, the analysis of the sequences crucial for the meaning, content and principles of the parental rights, the circumstances in which a parent may be deprived of the parental right, divorce and family violence, form the basis for the following segments as well.

The author analyzes the forms of alternative protection, with an emphasis on the child’s best interest. The symbolic titles such as “Love above Biology” include the concept,

forms, evaluation procedure and establishment of guardianship, adoption and foster care. The prevention of the child's separation from the family stresses the importance of multisystemic efforts in the promotion of parental care and prevention of family separation. In addition to the generally accepted forms of violence against children, the author also deals with the harmful practice of children marriages and structural violence (which produces unequal opportunities for positive development), as well as violence against children in all contexts and "the phenomenon of violence overflowing from one context to another" (Jugović, 2020). The author takes a broad approach to minors with externalized behavioural problems in recognizing the manifestation of difficulties: through the educational and upbringing process, various forms of violence and self-destructiveness, but also through risky ways of behaviour (such as the use of psychoactive substances).

In the following chapter the author highlights the barriers existing against persons with developmental disabilities in the society, which prevent their social inclusion and increase discrimination. The significance of using non-stigmatizing terms in their definition is emphasized and different adaptation stages are analyzed in the life of the child with developmental disabilities.

The penultimate chapter is of particular importance due to the analysis segment related to the stigmatization of persons with HIV and AIDS, which contributes to the infected person's feeling of "social death". That is the reason why in the last segment, within global and national policies, the author also deals with the sectors of fight against prejudice, which show the directions of reducing discrimination through adequate normative conditions, greater interaction of the infected and the non-infected, systemic education, wide information and the active role of the media.

In the last chapter the author deals with the issue of cumulative misfortunes of the Roma, which in a vicious circle speaks about their permanently poor health condition, transgenerational poverty lower education level, high illiteracy rate, housing deprivation, legal invisibility and adaptive deviations. The author offers the answers for the social reaction to the problems of this population in a synergetic effect of the activities stipulated in relevant documents, with a special emphasis on the importance of educational integration of the Roma (Jugović, 2020).

To sum up, the groups the author has chosen to analyze in his monograph are: persons living in poverty; the unemployed; persons out of work; homeless persons; migrants; "children on the move"; children living and working in the street; families in crisis: problems in family relations; children without parental care; children who are violence victims; children with behavioural problems and "in conflict with the law"; persons with disabilities; persons with HIV and AIDS, and the Roma.

The insight into the author's work, regardless of the diversity of the forms of manifestation of the difficulties of socially vulnerable groups, their separate specificity, the range of causes and consequences, heterogeneity in social responses and diversity in the individual experiences of a given situation, enables drawing certain parallels. First of all, they refer to the following: individuals from different groups can share traumas, unfulfilled needs, social differences, cumulative potential causes and intertwined consequences; individuals

from one group can simultaneously be victims of the circumstances in other areas of vulnerability (e.g. children living and working in the street, or homeless persons).

Moreover, it may also be observed that there is a permanent need for investing multidomain social efforts in order to continuously find the most adequate answers possible to the complexity of these people's difficulties and situations. In that respect, the comprehensive analysis of the condition, perspectives and policies presented in the monograph constitutes a good starting point for future political and action solutions to different vulnerability segments of the above-listed groups.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

Jugović, A. (2020). *Socially vulnerable groups: perspectives and policies*. Beograd: Partenon, Zavod za udžbenike [In Serbian]

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316

Социолошки преглед : часопис Српског социолошког друштва = Sociological Review : journal of Serbian Sociological Association / главни и одговорни уредник Урош В. Шуваковић.
- Год. 1, бр. 1 (1961)- . - Београд : Српско социолошко друштво, 1961- (Краљево : Graficolor). - 23 cm

Тромесечно. - Текст упоредо на срп. и енгл. језику. -
Друго издање на другом медијуму:
Социолошки преглед (Online) = ISSN 2560-4880
ISSN 0085-6320 = Sociološki pregled
COBISS.SR-ID 932111